Owens familjer i Sverige

NÄR SAMUEL OWEN år 1809 etablerade sin verkstad på Kungsholmen ingick i hans hushåll den 32-åriga hushållerskan Elisabeth Renton som var änka efter en sjökapten, den 25-årige kontorsbetjänten J. M. Ihrmark och trädgårdsmästaränkan Greta Robertsson som var 52 år och tjänstgjorde som piga.[268] Owens fru Anne Spen Toft och deras barn var kvar i England. När och var han träffat hushållerskan Elisabeth Renton är inte känt, men hon blev rätt snart Owens älskarinna.

"Horsbrott" och skilsmässa

Den 29 juli 1816 anlände Samuel Owens hustru Anne Spen Toft till Dalarö med ett segelfartyg från London. Hon hade fått ett pass utfärdat av excellensen Engström i London och hade med sig de två yngsta barnen Samuel Junior och dottern Mary Ann.[269]

Anne Spen Toft hade nog förstått att allt inte var som det skulle i mannens hushåll i Stockholm. Vad som hände det närmast följande året är till viss del oklart. Elisabeth Renton reste genast till okänd ort, förmodligen till England.

Den 2 maj 1817 lämnade Anne Spen Toft in en stämning mot Samuel Owen för "horsbrott", som hans dubbelliv då kallades, och begärde att få skilsmässa och bodelning. Hon kunde själv ingen svenska men hade fått hjälp med formuleringen av hovrättsnotarien Johan Christian Thulin.[270] Stämningen ingavs till Norra förstadens västra kämnärsrätt.

Parterna träffades den 13 maj i kämnärsrättens lokal i Kastenhof. Samuel Owen förklarade att det för lång tid sedan uppkommit oenighet i äktenskapet. Det var därför han valt att bege sig till Sverige och bosätta sig här. Han erkände att han i flera år förtroligt sammanlevt med Elisabeth Renton.

Notarien Thulin tyckte inte att det räckte med mannens erkännande utan bad att rätten skulle höra de två pigorna Ulrica Wanberg och Christina Schagerström som vittnen. Ulrica Wanberg hade under 1815 tjänstgjort hos Owen och berättade att hon och alla andra i hushållet trott att det "fruntimmer" som skötte

Owens hushåll var hans fru och att de två i alla avseenden levat som äkta folk och om nätterna legat tillsammans i samma säng. Christina Schagerström hade varit i Owens tjänst som piga från april till oktober 1816 och gav en alldeles lika berättelse.

Thulin lade därefter fram en skriftlig överenskommelse mellan makarna. Den handlade om vilka rättigheter i boet som Anne Spen Toft skulle få och om hur barnens underhåll och uppfostran skulle ordnas. Samuel Owen skulle ge hustrun 500 riksdaler banko att själv disponera. Han skulle också deponera 8 333 riksdaler banko till en fond, av vilken hustrun fick den årliga räntan så länge hon levde. Efter hennes död skulle detta fondkapital delas mellan deras två döttrar. Barnen skulle underhållas och uppfostras av Samuel Owen, men om de själva ville skulle de få besöka sin mor Anne Spen Toft och uppehålla sig hos henne om hon själv så önskade. Thulin yrkade att kämnärsrätten skulle utdöma äktenskapsskillnad mellan dem och påpekade att både mannen och hustrun var av den reformerta läran.

Den 22 maj 1817 dömde rätten makarna till äktenskapsskillnad. Samuel Owen skulle betala 26 riksdaler 32 skilling banko i böter och en riksdaler banko till Ulrika Eleonora kyrka. Innan någon av makarna fick gifta om sig skulle deras önskemål prövas av läraren i reformerta församlingen i Stockholm. Det fanns dock inte någon engelsk reformert kyrka i Stockholm.

Anne Spen Toft fick ett bra underhåll och blev inneboende hos sjökapten Nils Hamberg och hans hustru Elisabeth Rundberg. Anne Spen Toft trivdes dock inte i Stockholm, där hon inte hade några bekanta och inte kunde språket. I juli 1819 intogs Anna Tåft, som hon nu kallades, på Danviks Hospital. Hon hade de senaste två åren blivit "onaturligt korpulent" och drabbades också av depressioner, melankoli och "galenskap". Hon vistades bara i knappt ett år på Danviken och avled den 26 april 1820 i "nervfeber".[271]

I början av april 1817 skrev Samuel Owen till Kungsholms kyrkoråd och meddelade att han donerat ett staket av gjutjärn, lagom för att räcka till kyrkogårdens södra sida. En förutsättning var att kyrkorådet svarade för att det anlades en passande stenfot under staketet. Kyrkorådet svarade med en "uppriktig och livlig tacksamhet som en erkänsla för denna ädelmodiga och kristliga uppoffring".[272] Det är oklart om det finns kvar något av detta staket. En förlängning av staketet gjordes 1860 och en total ombyggnad genomfördes 1907, i samband med att att de närliggande gatorna breddades. Ett rykte säger att bakgrunden till Owens donation var att han ångrade sitt och Elisabeth Rentons samliv, men detta finns det inget belägg för. Donationen skedde efter det att Anne Spen Toft kommit till Stockholm men innan Samuel Owen stämdes för sitt äktenskapsbrott.

Anne Spen Tofts och Samuel Owens äldsta barn Wilhelm och Francis emigrerade omkring 1817 till Finland. De två yngsta barnen, den 16-årige Samuel Owen Junior och den 13-åriga dottern Mary Ann, vars namn här ofta försvenskades till Mariana, bodde däremot kvar hos fadern.[273]